

	Dödsfall och omhändertagande av avliden	Diariern VON 198/15
	Gäller för Vård och omsorgsförvaltningen	Version 1
	Dokumentansvarig Karin Paust MAS	Gäller från 2017-05-23
Vård- och omsorgsförvaltningen	Godkänd av Monica Holmgren chef Vård och omsorgsförvaltningen	Senast uppdaterad

Dödsfall och omhändertagande av avliden

Mölnåls stad är som sjukvårdshuvudman ansvarig för omhändertagande av avlidna i de fall där staden har beviljat insatser. I detta ingår förvaring och transport av den avlidne.

Sjukvårdens ansvar tar slut när den döde överlämnas till närstående eller begravnings-entreprenör för att läggas i sin kista eller motsvarande. I vissa fall kan polisen ta över sjukvårdens ansvar, exempelvis om det finns misstanke om brott.

Syftet med riktlinjen är att tydliggöra för personalen vad som ska göras i samband med att en brukare avlider.

Målet är att:

- Den avlidne tas omhand på ett så värdigt och naturligt sätt som möjligt
- Omhändertagandet sker på ett säkert och smidigt sätt
- De närstående ska visas hänsyn och omtanke

Riktlinjen omfattar chefer, omvårdnads- och hälso- och sjukvårdspersonal i verksamheter som har patientgrupper som ingår i kommunens hälso- och sjukvårdsansvar. Det vill säga:

- Personer i särskilda boendeformer för äldre enligt socialtjänstlagen (SoL)
- Personer i bostäder med särskild service enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
- Personer under vistelse i biståndsbedömd dagverksamhet enligt SoL
- Personer under vistelse i daglig verksamhet enligt LSS
- Personer med hemsjukvård i ordinärt boende

Riktlinjen omfattar även privata utförare eller entreprenörer som tagit på sig kommunalt hälso- och sjukvårdsansvar för ovan nämnda patientgrupper enligt avtal med Mölnåls stad.

Konstatera dödsfall

Inträffat dödsfall

Vid ett inträffat dödsfall ska alltid ansvarig sjuksköterska tillkallas.

Brukare som avlider i ordinärt boende och inte är inskriven hemsjukvården ingår inte i det kommunala hälso- och sjukvårdsansvaret. I dessa fall ska omvårdnadspersonalen istället larma ambulans och följa deras anvisningar.

Omsorgspersonal ansvarar för att:

- Kontakta ansvarig sjuksköterska vid dödsfall samt informera om tidpunkt för dödsfallet

Väntat dödsfall

Ett väntat dödsfall är när brukaren är och läkare bedömt att brukaren förväntas avlida inom snar framtid och namngiven läkare åtagit sig att skriva dödsbevis. Läkarens beslut om att kommande dödsfall är väntat ska finnas dokumenterat i brukarens elektroniska hälso- och sjukvårdsjournal innan dödsfall inträffat.

Vid ett väntat dödsfall får läkare fastställa att döden har inträtt utan att personligen ha gjort den kliniska undersökningen, därmed kan väntat dödsfall konstateras av sjuksköterska. Läkare ska dock alltid tillkallas om sjuksköterskan känner sig osäker angående dödsfallet.

Närstående ska underrättas om dödsfallet så snart som möjligt ifall de inte är närvarande när döden inträder. Underrättelsen ska ske med omtanke och hänsyn till de efterlevandes känslor. Om närstående/god man saknas ska handläggare för ekonomiskt bistånd kontaktas.

Sjuksköterskan ansvarar för att:

- Konstatera dödsfall genom klinisk undersökning
  1. Ingen palpabel puls
  2. Inga hörbara hjärtljud vid auskultation
  3. Ingen spontanandning
  4. Ljustela pupiller (oftast vida)
- Kontakta läkare som fastställer dödsfallet samt utfärdar dödsbevis och intyg om dödsorsak
- Fylla i namnkort vid dödsfall. Ett exemplar ska förvaras i patientjournal, ett exemplar faxas till läkaren och ett exemplar ska överlämnas till begravningsbyrån
- Dokumentera datum och tidpunkt för inträffat dödsfall, namn på läkare som kontaktats och tidpunkt för samtalet i brukarens elektroniska journal
- Informera närstående omgående
- Dokumentera vilken närståendekontakt som tagits och när kontakten togs i brukarens elektroniska journal

Oväntat dödsfall

Vid ett oväntat dödsfall får inte dödsfall konstateras av sjuksköterska utan läkare ska tillkallas. Läkaren ska personligen så snart som möjligt på plats göra en klinisk undersökning för att fastställa dödsfallet. Läkaren ska så snart som möjligt efter undersökningen informera de närstående om dödsfallet.

Sjuksköterskan ansvarar för att:

- Kontakta läkare som konstaterar och fastställer dödsfallet samt utfärdar dödsbevis och intyg om dödsorsak
- Fylla i namnkort vid dödsfall. Ett exemplar ska förvaras i patientjournalen och ett exemplar ska överlämnas till begravningsbyrån.
- I brukarens elektroniska journal dokumentera datum och tidpunkt för inträffat dödsfall, namn på läkare som konstaterat dödsfallet.
- Säkerställa att läkare underrättar närstående
- Dokumentera vilken närståendekontakt som tagits och när kontakten togs i brukarens elektroniska journal

Omhänderta den avlidne

Efter konstaterat dödsfall ska den avlidne göras i ordning, i första hand enligt önskemål från den avlidne eller närstående. Om närstående önskar vara med ska denne erbjudas att delta. Det är bra om det på enheter där det ofta förekommer dödsfall finns förberett lämpliga tillbehör för detta ändamål, exempelvis ljus och vita lakan. Religiösa symboler ska endast användas om det finns en uttryckt önskan om detta. För ytterligare information se Vårdhandboken, omhändertagande av den döde.

Den avlidne ska förvaras på lämpligt sätt i avvaktan på att kroppen kan överlämnas till närstående eller begravningsbyrå för kistläggning eller motsvarande. De närstående ska ges möjlighet att ta avsked av den avlidne på ett värdigt sätt.

Kroppen ska kunna kylförvaras innan nedbrytningen av kroppen påbörjats, vanligtvis upp till två dygn vid sval temperatur. Nedbrytningen kan påskyndas av varmt väder och den dödes kondition strax innan dödsfallet, exempelvis feber i kroppen, cytostatikabehandling, liggsår och andra infektioner med mera. Under sådana omständigheter ska kylförvaring ske redan efter första dygnet.

Sjuksköterskan ansvarar för att:

- Den avlidne görs i ordning och förvaras på lämpligt sätt
- Avlägsna eventuella in- och utfarter som t.ex. katetrar, central venkateter och perifera venkateter
- Förse den avlidne med identitetsband på vilket namn, personnummer, klockslag och adress ska framgå. Identitetsbandet fästes runt handled och fotled diagonalt

Transportera den avlidne

Det är de närstående som väljer begravningsbyrå. Sjuksköterskan ska informera de närstående om vilka alternativ som finns för transport av den avlidne, det vill säga att hämtning i kista kan ske antingen direkt i bostaden eller efter transport till bårhus. För mer information se nedan. Hänsyn ska i möjligaste mån tas till den avlidnes/de närståendes önskemål

Sjuksköterskan ansvarar för att

- Informera närstående att välja och kontakta begravningsentreprenör
- Informera närstående vilka alternativ det finns för transport och vad de innebär

Hämtning i kista eller motsvarande

Dödsboet ansvarar för att ordna och bekosta hämtning i kista till bisättningslokal där den döde görs i ordning och förvaras fram till dess att minnesstund, kremering och/eller begravning sker.

Närstående eller den som ordnar med begravningen kan välja att kistläggning sker direkt i bostaden. Kistläggning sker annars på bårhuset, exempelvis om val av begravningsbyrå inte kan göras inom rimlig tid eller om obduktionen eller borttagande av implantat är nödvändig.

Sjuksköterskan ansvarar för att

- Innan kroppen lämnas ut för kisthämtning eller motsvarande förvissa sig om att den läkare som fastställt dödsfallet/utfärdat dödsintyget samtycker till att den avlidne kan transporteras från bostaden/dödsfallsplatsen

Transport till bårhus

Vårdgivaren ansvarar för att beställa transport till bårhus om:

- De närstående inte kan eller vill ordna med kisthämtning eller motsvarande innan nedbrytningen påbörjas
- Närstående saknas
- Den avlidne vid dödsfallet befann sig på biståndsbedömd dagverksamhet eller daglig verksamhet

Transporten bekostas av respektive vårdgivare.

Sjuksköterskan ansvarar för att

- Beställa transport till bårhus enligt ramavtal
- Innan kroppen lämnas ut för bårtransport förvissa sig om att:
  1. Den läkare som fastställt dödsfallet/utfärdat dödsintyget samtycker till att den avlidne kan transporteras från bostaden/dödsfallsplatsen
  2. Samråd skett med närstående och att de i möjligaste mån getts tillfälle till att ta avsked av den avlidne

Närstående övertar ansvar för transport till bårhus

Närstående eller annan som ordnar med begravningen kan välja att själva ta över ansvaret och beställa transport till bårhuset för kistläggning. Då uppstår ett betalningsansvar direkt mellan dödsboet och transportören. Vårdgivarens ansvar upphör när kroppen på närståendes uppdrag lämnas till transportören.

Sjuksköterskan ansvarar för att

- Informera de närstående om när vårdgivarens ansvar upphör och vilka konsekvenser det får om närstående väljer att själva beställa bårtransport
- Dokumentera i de närstående val samt vidtagna åtgärder brukarens elektroniska journal

Explosiva implantat/obduktion

Om den avlidne har explosiva implantat eller om läkaren bedömer att klinisk obduktion är nödvändig övergår ansvaret för att ordna och bekosta transport till Västra Götalandsregionen. Till explosiva implantat räknas pacemakers, insulin- och infusionspumpar samt nervstimulatorer. Dessa dosor innehåller ett batteri som vid höga temperaturer kan explodera, t.ex. vid kremering.

Systematiskt kvalitetsarbete

Lokala rutiner ska tas fram utifrån krav och ansvarsfördelning i riktlinjen. Rutinerna ska beskriva när aktiviteter utförs och hur. Som stöd kan finnas mallar, checklistor etc.

Uppföljning av att riktlinje och rutiner följs och är ändamålsenliga görs i samband med egenkontroll och verksamhetsuppföljning.

Riktlinjen ska revideras en gång per år eller vid behov.

Enhetschef för HSL och övriga berörda verksamheter ansvarar för att:

- Ta fram lokala rutiner enligt riktlinjen
- Riktlinje och rutiner är väl kända och tillämpas i verksamheten
- Revidera lokala rutiner en gång per år eller vid behov
- Signalera behov av ändringar i riktlinje till medicinskt ansvarig sjuksköterska

Riktlinje Vård i livets slut	Dokumentansvarig: Karin Paust MAS	Version: 1	Sidan 4
---------------------------------	--------------------------------------	------------	---------

Styrdokument

- Hälso- och sjukvårdslag (1982:763)
- Patientsäkerhetslag (2010:659)
- SOSFS 2005:10 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kriterier för bestämmande av människans död
- HSLF-FS 2015:15 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om vissa åtgärder i hälso- och sjukvården vid dödsfall
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.
- Avtal som reglerar hälso- och sjukvårdsansvaret mellan Västra Götalandsregionen och kommunerna i Västra Götaland, 2006-11-14.